

Gytis GRIŽAS

## SARTŲ EŽERO SALOS DUMBLYNĖS GYVENVIETĖ

1976 m. Sartų ežero Dumblynės saloje (Rokiškio r.) A. Šimonėlis su sūnumis aptiko XI–XII a. radinius: gintarinius bei mėlyno stiklo karolius, apgalvio plokšteles, stambias įvijas, žvangučių. Anot radėjų, visa buvo suvyniota į audinį. Visi radiniai pateko į LNM. Tais pačiais metais radimvietę aplankė V. Urbanavičius ir, aplyginęs duobės kraštus, surinko apie 10 stambių įvių (žr. *Lietuvos istorijos metraštis*, V., 1977, p. 163). 1996–1997 m. LNM ekspedicija atliko žvalgomuosius kasinėjimus, buvo surastas 1976 m. iškastos duobės Š, P ir ŠR kraštas (žr. *ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 194–195).

1998–1999 m. iškastas 123 m<sup>2</sup> plotas, aptiktas dviejų skirtingų laikotarpių kultūrinis sluoksnis: žalvario ir senojo geležies amžiaus, taip pat ištirta 1976 m. duobė bei jos aplinka.

Su žalvario amžiumi sietinas pilko smėlio kultūrinis sluoksnis. Jam priklauso netaisyklingo ovalo formos, 2×5 m. dydžio, iki 50 cm gylio beveik lygiu dugnu duobė-žeminė. Ji nepasižymėjo radinių gausumu, aptikta tekstilinės su augalinėmis priemaišomis ir lygiu paviršiumi su mineralinėmis priemaišomis keramikos bei kelios titnaginės nuoskalos. Visas žalvario amžiaus kultūrinis sluoksnis buvo fiksuotas centrinėje perkasos dalyje ir storėjo iki 20 cm P perkasos krašto link. Šiam laikotarpiui priskirtinos ir kelios stulpavietės, tačiau tik viena iš jų sietina su duobe-žemine, kitos – pavienės. Vienoje stulpavietėje rastas netaisyklingo trikampio formos titnaginis antgališ įgaubtu pagrindu, retušuotas plokščiu retušu.

Saloje gyventa ir mūsų eros pradžioje iki VI a. Iš viso rasta 2 220 vnt. keramikos fragmentų: brūkšniuotu, lygiu, grublėtu ir gnaibytu paviršiumi, taip pat verpstukų, audimo staklių svarelis bei yla, gargažių ir tiglių fragmentų. Senojo geležies amžiaus sluoksniui priklauso aptiktas namo sienos fragmentas bei 2 židiniai. Tam pačiam laikotarpiui priskirtina ir 4 m pločio stačiakampio formos namo dalis. Ištirtas tiksliai V pastato kraštas. 1998 m. žvalgant salą visoje ŠR, R ir PR pakrantėje, taip pat rastas 20–40 cm storio kultūrinis sluoksnis. 1999 m. sausa vasara leido padaryti kranto

pjūvį. Aptiktas itin intensyvus iki 90 cm storio pilnas degusių ir keramikos kultūrinis sluoksnis su gyvulių kaulų fragmentais.

Per šiuos du paskutinius tyrinėjimų sezonus galutinai įsitikinta, kad XI–XII a. radiniai priklauso vienam kompleksui ir nesusiję su gyvenvietėmis. Tai papuošalų ruošinių lobis, ką patvirtina ant lininio siūlo suvertos grandelės, nebaigti daryti žalvariniai žiedai, įvijos bei sulaužytų antkaklių ir žiedų fragmentai.

Gytis GRIŽAS

Dumblynė settlement of Sartai lake isle

The Lithuanian National Museum in 1998 and 1999 explored the area of 123 m<sup>2</sup> in the find spot of Sartai lake isle (Rokiškis district). Settlements dated to Neolithic and the 1st half of the 1st millennium and remains of the hoard dated to the 10th–12th century were discovered.

Gytis GRIŽAS, Saulius ŽEGUNIS

ZAPSĖS UPĖS 5-OJI GYVENVIETĖ

1998 m. LNM Archeologijos skyriaus ekspedicija tęsė Zapsės upės (Lazdijų r.) 5-osios akmens amžiaus gyvenvietės tyrinėjimus, pradėtus 1992 m. (žr. *ATL 1992 ir 1993 metais*, V., 1994, p. 16–20; *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 11–14; *ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 14–17, 195–197).

Zapsės upės 5-oji gyvenvietė yra kairiojoje Zapsės upės pusėje, kyšulyje, įsiterpusiame į Veisiejų ežerą, ant antros terasos, smėlingoje kalvelėje ( $H_{abs}$  113,9–115,1 m), palaipsniui kylančioje V link, 2,7–5 m virš dabartinio vandens lygio. R ir V kyšulio dalis apsodinta pušimis, Š – pažliugusi, pelkėta. Kalvelės paviršius nelygus, išlikusios miško sodinimo vagų žymės.

1998 m. buvo ištirtas 109 m<sup>2</sup> plotas, esantis prie 1992–1994 m. kasinėtų plotų R ir Š kraštinių. Tyrinėtame plote po 10–30 cm pilko miškožemio sluoksniu aptiktas iki 40 cm storio perkasos Š gale plonėjantis ir visiškai